

A FOGYASZTÓK VÉDELMENEK
ÚJ IRÁNYAI ÉS KIHÍVÁSAI
A XXI. SZÁZADBAN

Szerkesztette:
SZIKORA VERONIKA és ÁRVA ZSUZSANNA

A Debreceni Egyetem
Állam- és Jogtudományi Karának kiadványa

Felelős kiadó:
SZIKORA VERONIKA, dékán
Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar

Szerkesztők:
SZIKORA VERONIKA és ÁRVA ZSUZSANNA

A szövegek korrektúráját
TÖRÖK ÉVA végezte.

A tanulmányokat lektorálták:
PROF. DR. BENCZE MÁTYÁS
egyetemi tanár, tudományos és stratégiai dékánhelyettes
Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar
Jogelméleti és Jogszociológiai Tanszék

DR. HAJNAL ZSOLT
egyetemi adjunktus
Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar
Polgári Jogi Tanszék

ISBN 978-963-473-988-3

Készült a Főnix Média nyomdaüzemében.

Debrecen, 2018

TARTALOMJEGYZÉK

SZIKORA VERONIKA

ELŐSZÓ7

P. SZABÓ BÉLA

A LÓKUEPECEK JOGA SZAVATOSSÁGI KÉRDÉSEK A 17. SZÁZAD
EURÓPAI JOGTUDOMÁNYÁBAN ÉS GYAKORLATÁBAN EGY NEVEZETES ESETGYŰJTEMÉNY
KAPCSÁN 11

FÉZER TAMÁS

A FOGYASZTÓK ADATAINAK ÉS PRIVÁTSZFÉRÁJÁNAK VÉDELME
ELEKTRONIKUS KÖRNYEZETBEN 53

TÖRÖK ÉVA

A FOGYASZTÓI SZERZŐDÉSEKKEL KAPCSOLATOS JOGALKALMAZÁS – KÜLÖNÖS
TEKINTETTEL AZ EGYÉRTELMŰ MEGFOGALMAZÁS KÖVETELMÉNYÉRE 67

SZIKORA VERONIKA – JAGUSZTIN TAMÁS

HELYZETKÉP A TÁRSULT PERLÉSRŐL – EURÓPÁBAN ÉS AZON TÚL 83

CSÉCSY ANDREA

A KELLÉKSZAVATOSSÁGI IGÉNYÉRVÉNYESÍTÉSI HATÁRIDŐK
AZ 1959. ÉVI IV. TÖRVÉNY HATÁLYBALÉPÉSÉTŐL NAPJAINKIG 97

VARGA NELLI

A FOGYASZTÓI KÖLCSÖNSZERZŐDÉSEK JÓERKÖLCSBE ÜTKÖZÉSE 111

HAJNAL ZSOLT

GONDOLATOK A BÉKÉLTETŐ TESTÜLETI ELJÁRÁS REFORMJÁHOZ 127

BIHARI ERIKA

LEHETŐSÉGEK ÉS KIHÍVÁSOK – KOLLEKTÍV FOGYASZTÓI JOGÉRVÉNYESÍTÉS
MAGYARORSZÁGON 147

PRIBULA LÁSZLÓ

TULAJDONJOG MINT BIZTOSÍTÉK? A MAGYARORSZÁGI JOGALKALMAZÁS
DILEMMÁI – A FIDUCIÁRIUS HITELBIZTOSÍTÉKOK ÉRTÉKELÉSE A MAGYARORSZÁGI
BÍRÓI GYAKORLATBAN 157

BENCZE MÁTYÁS

A VISELKEDÉSTUDOMÁNYOK EREDMÉNYEINEK HASZNOSÍTHATÓSÁGA
A HAZAI FOGYASZTÓVÉDELMI JOG TERÜLETÉN 173

GÁBRI ANGÉLA

MODERN KORI KIHÍVÁSOK A FOGYASZTÓVÉDELMI JOGALKOTÁSBAN
– A FOGYASZTÓI MAGATARTÁS TUDOMÁNYA 189

FICSOR KRISZTINA

AZ ÁLLAMI BEAVATKOZÁS ELMÉLETI KÉRDÉSEI A FOGYASZTÓVÉDELMI SZABÁLYOZÁS
TERÜLETÉN, A JOGI PATERNALIZMUS PROBLÉMÁJA 207

CSŰRÖS GABRIELLA

AZ ÁLLAM (KÖLTSÉGVETÉS) ÉS A PÉNZÜGYI SZEKTOR KÖZÖTTI KAPCSOLAT
GYENGÍTÉSÉRE IRÁNYULÓ UNIÓS INTÉZKEDÉSEK 225

LOVAS DÓRA – HORVÁTH BETTINA

PÉNZÜGYI FOGYASZTÓVÉDELMI JOGVISZONY ALAKULÁSA
A GLOBÁLIS PÉNZÜGYI-GAZDASÁGI VÁLSÁG ELŐTT ÉS UTÁN 243

BÁNYAI ORSOLYA – FODOR LÁSZLÓ

ZÖLD JELZÉST KAPOTT? – TERMÉKJELÖLÉSEK A FOGYASZTÓ-
ÉS A KÖRNYEZETVÉDELEMBEN 275

ÁRVA ZSUZSANNA

FOGYASZTÓVÉDELEM A KÖZIGAZGATÁSI REFORMOK KERESZTMETSZETÉBEN295

NÁDAS GYÖRGY

ÁLTALÁNOS SZERZŐDÉSI FELTÉTELEK A MUNKAJOGBAN,
FOGYASZTÓ-E A MUNKAVÁLLALÓ313

ZACCARIA MÁRTON LEÓ

AZ EGYENLŐ BÁNÁSMÓD ELVÉNEK ÉRVÉNYESÜLÉSE A SZOLGÁLTATÁSOKHOZ VALÓ
HOZZÁFÉRÉS ÉS AZ ÁRUFORGALOM TERÜLETÉN AZ EGYENLŐ BÁNÁSMÓD HATÓSÁG
AKTUÁLIS JOGGYAKORLATÁBAN329

MADAI SÁNDOR

MEGJEGYZÉSEK A „FOGYASZTÓVÉDELMI BÜNTETŐJOG” KÉRDÉSÉHEZ 349

TÖRÖK ÉVA

adjunktus

Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar

Polgári Jogi Tanszék

**A FOGYASZTÓI SZERZŐDÉSEKKEL KAPCSOLATOS
JOGALKALMAZÁS – KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
AZ EGYÉRTELMŰ MEGFOGALMAZÁS KÖVETELMÉNYÉRE***

BEVEZETŐ GONDOLATOK

A téma aktualitását az adja, hogy az általános szerződési feltételek tisztességtelenségével összefüggésben az Európai Unió Bírósága elé kerülő magyar ügyek egy része arra vonatkozik, hogy az egyértelmű megfogalmazás követelményét ki lehet-e annyira tágítani, hogy abba azok a szakmaspecifikus kikötések is beletartozzanak, és ezáltal tisztességtelennek minősüljenek, amelyeket például a bankok használnak egy devizahitel-szerződés megkötésekor. Felmerül a kérdés, hogy az árfolyamkockázat tartalmára, az azt befolyásoló körülményekre vonatkozóan vajon sokkal részletesebben kellett volna tájékoztatni az átlagosan informált fogyasztót? A vizsgálat során a hangsúly a joggyakorlat elemzésén van.

A fogyasztóvédelem, a fogyasztói szerződési jog kialakulásának hátterében az áll, hogy a gyengébb fél védelme érdekében szükséges az állami beavatkozás, hiszen „a fogyasztók kevéssé informáltak, sokszor alaptalanul optimisták, gazdaságilag,

* A tanulmány az Igazságügyi Minisztérium jogászképzés színvonalának emelését célzó programjai keretében valósult meg.

szakmailag és jogi szempontból is a kiszolgáltatott” fél pozíciójában vannak.¹ A tárgyalat körben kiemelt szerepe van a prekontraktuális időszaknak, különösen a tájékoztatási kötelezettségnek, amely a fogyasztó alulinformáltságából származó hátrányának kiegyenlítését szolgálja.² A fogyasztóvédelem³ mind az Európai Unió keretei között, mind a nemzeti jogokban hangsúlyos terület.

Bizonyos helyzetek tisztességtelen⁴ voltát a jogalkotó meghatározza, a jogalkalmazónak pedig csak a tényállást kell megállapítania, majd rögzítheti a törvényben már megállapított jogkövetkezményt.⁵ A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 6:103. § (2) bekezdése alapján fogyasztó és vállalkozás közötti szerződésben az általános szerződési feltétel tisztességtelenségét önmagában az is megalapozza, ha a feltétel nem egyértelmű. Az értelmezés során a Ptk. 6:86. § (2) bekezdése szerint figyelemmel kell lenni arra az előírásra, hogy kétséges tartalom esetén a fogyasztó számára kedvezőbb értelmezést kell alapul venni. Ezek a rendelkezések összhangban állnak a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló 1993. április 5-i 93/13/EGK irányelv 5. cikkével. A Ptk. azonban nem határozza meg, hogy a szerződési feltétel mikor egyértelmű vagy nem egyértelmű. Ezért a bírói gyakorlatnak kiemelt jelentősége van ebben a tekintetben.

A téma szempontjából releváns uniós jogforrás, a 93/13/EGK irányelv olyan védelmi rendszert kívánt létrehozni, amely alapján a kikötéseket alkalmazó félhez képest az információk tekintetében hátrányban lévő fogyasztó a szerződési feltételek világos és érthető megfogalmazása, átláthatósága által, ezen követelmények kiterjesztő értelmezésével egyensúlyi helyzetbe hozható.⁶

1 Varga Nelli: Gondolatok a fogyasztói szerződési jog kialakulásáról és fejlődéséről, *Debreceni Jogi Műhely*, 2013/3. 140-141. [Elérhető: http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/3_2013/gondolatok_a_fogyasztoi_szerzodesi_jog_kialakulasarol_es_fejlodeserol/ (letöltés dátuma: 2018. február 15.)] A fogyasztói szerződések szabályozásával összefüggésben lásd Hajnal Zsolt: A fogyasztói szerződések szabályozásának aktuális kérdései. In: Erik Štenpien, Miskolczi Bodnár Péter (szerk.): *A tulajdonátruházás összehasonlító kereskedelmi és üzleti jogi kérdései*, Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar (2015) 304-313.

2 Varga: i. m. 144.

3 A fogyasztóvédelmi jog történeti kialakulásával összefüggésben lásd Szikora Veronika: A fogyasztóvédelmi jog történeti kialakulása Európában, különös tekintettel a magánjog-egységesítési folyamatokra. In: Szikora Veronika (szerk.): *Magyar fogyasztóvédelmi magánjog – európai kitekintéssel*, Debrecen, Fogyasztóvédők Magyarországi Egyesülete (2010) 19-30.

4 A tisztességtelen általános szerződési feltételekkel összefüggésben lásd Hajnal Zsolt: A 6:100. § – 6:106. §-hoz fűzött kommentár. In: Osztovits András (szerk.): *A Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja. III. kötet*, Budapest, Opten Informatikai Kft. (2014) 244-273.

5 Miskolczi Bodnár Péter, Sándor István: *A fogyasztóvédelmi jog európai gyökerei magyar szabályozása II.* Budapest, Patrocinium (2012) 83.

6 Devizaalapú kölcsönszerződések árfolyamkockázata tisztességtelenségének vizsgálata – az Európai Unió Bírósága C-186/16. sz., Andricius és Tarsai kontra Banca Romanescă SA ügyben 2017. szeptember 20-án hozott ítélete, *Európai Jog*, 2017/5, 46.

1. FOGYASZTÓKÉP A KÖZGAZDASÁGTANBAN

A XX. század második felében jelent meg az információs aszimmetria jelensége, amikor is a közgazdaságtan korábban azokat a piacokat vette alapul, ahol a tranzakciók egyik résztvevője, a fogyasztó kevesebb információval rendelkezik az ügylet tárgyáról, mint annak másik szereplője. A közgazdasági szakirodalom az elmúlt években a viselkedési közgazdaságtan eredményeire alapozva kiszélesítette a homo economicus modelljén alapuló fogyasztói viselkedési modellt.⁷ Hangsúlyozandó, hogy lehetnek olyan társadalmi, kulturális, gazdasági körülmények, amelyek az átlagfogyasztói mércét tagállamonként másként befolyásolják.⁸

A gyakorlatban problémát jelent, hogy nehéz meghatározni a potenciális fogyasztók körét, ráadásul ez a kör sem homogén. A fogyasztói csoportok közti különbségtételre jól használható kategóriákat ad a viselkedési közgazdaságtan⁹. A szabályozást befolyásolhatja az adott termék fajtája, a vásárlás jellege is, hiszen az ügylet bonyolultságától függően más elvárás fogalmazódik meg az átlagfogyasztóval szemben, de szigorúbbak a másik fél tájékoztatási kötelezettségei is. Az, hogy a nemzeti fogyasztóvédelmi szabályozás milyen szintű védelmet biztosít, nagyban függ a gazdasági környezettől. A devizahiteles válság során például a védelmi szint emelkedett. A viselkedési közgazdaságtan több ötletet is ad a fogyasztói csoportok differenciálására, ugyanakkor a jogirodalom és sok esetben a jogalkalmazó is használ sajátos csoportosítást (lásd átlagfogyasztó, mintafogyasztó kategóriája). Ezt azonban a jogalkotás során is hangsúlyozottabban figyelembe kellene venni.¹⁰ Álláspontom szerint a szabályozók a védelmi szint emelésével tulajdonképpen azt ismerték el, hogy az korábban nem volt megfelelő mértékű.

A fogyasztóvédelem szempontjából a hagyományos közgazdaságtan kiindulópontja tehát, hogy a fogyasztókat minél teljesebben kell informálni. Ezzel összefüggésben a szabályozó feladata annak eldöntése, hogy mely információk számítanak „relevánsnak”. A viselkedési közgazdaságtan azonban nemcsak a kevésbé informált, hanem a korlátozottan racionális fogyasztóval is számol. Ezért a fogyasztó megtévesztése közgazdasági elmélet alapján is értelmezhetővé vált. Sőt, a megtévesztés nemcsak hazugságot, félreinformálást jelent ebben a megközelítésben,

7 Balogh Virág: Az átlagfogyasztó fogalmával kapcsolatos egyes kérdések, *Jogi Tanulmányok*, 2016/1, 295. [Elérhető: http://epa.oszk.hu/02600/02687/00007/pdf/EPA02687_jogi_tanulmanyok_2016_295-307.pdf (letöltés dátuma: 2018. január 30.)]

8 Balogh: i. m. 300.

9 A viselkedési közgazdaságtannal összefüggésben lásd Koltay Gábor, Vincze János: Fogyasztói döntések a viselkedési közgazdaságtan szemszögéből, *Közgazdasági Szemle*, 2009/6, 495-525.

10 Sik-Simon Rita: Fogyasztókép és szabályozás, *MTA Law Working Papers*, 2016/2, 30. [Elérhető: http://jog.tk.mta.hu/uploads/files/mtalwp/2016_02_Sik-Simon.pdf (letöltés dátuma: 2018. február 2.)]

hanem a fogyasztók kognitív és döntési hibáinak, „irracionális” preferenciáinak tudatos kihasználását is.¹¹

A közgazdaságtanban az attitűd alapú szegmentáció alapján jól beazonosíthatók a „racionális fogyasztók, szűk látókörű fogyasztók, aggódó megtakarítók, megérezést követők, aggódó költekezők” csoportjai. Az első csoporttól az ötödik felé haladva nő az igény a pénzügyi döntések hatékonyabb meghozatala iránt. Ez a szegmentálási gyakorlat jó alapot szolgáltat arra, hogy az egyes csoportokba tartozó fogyasztóknak megfelelő termékeket biztosíthassanak, valamint a pénzügyi döntések beazonosíthatóságát a pénzügyileg kevésbé tudatos fogyasztókat, és őket egyéb szolgáltatásokkal is segíthessék. Hornyák az aggódó megtakarítók, a megérezést követők és az aggódó költekezők esetében szükségesnek tartja a speciális termékek, például a pénzügyi tanácsadás nyújtását.¹² Úgy tűnik tehát, a kevésbé tudatos fogyasztók közgazdaságtudományos szegmentálása nem indokolatlan.

Mateja Djurovic is megfogalmazza: az Európai Unió keretei között született fogyasztói koncepció megköveteli, hogy a belső piac észszerűen tájékozott, figyelmes és körültekintő fogyasztón alapuljon. Ellenkező esetben az informálatlan fogyasztók léte végső soron nem hatékony piachoz vezethet.¹³

2. AZ ÁTLAGFOGYASZTÓ ISMÉRVEI

Az Európai Unió Bírósága által alkalmazott fogyasztóképet¹⁴ vizsgálva megállapítható, hogy az átlagfogyasztó definícióját valamennyi jogterületen a reklámjogi fogyasztókép tölti ki tartalommal: megfelelően tájékozott, figyelmes, körültekintő fogyasztó jelenti a zsinórmértéket.¹⁵ A szerződési jog területén a fogyasztó mint gyengébb szerződési partner jelenik meg, különösen a pénzügyi szolgáltatások körében. A Bíróság kapcsolódó döntéseinek középpontjában a fogyasztók alacsonyabb fokú informáltsága és a szerződésalakítási jog korlátozása

11 Vincze János: Miért és mitől védjük a fogyasztókat? *Közgazdasági Szemle*, 2010/9, 725-752. [Elérhető: http://epa.oszk.hu/00000/00017/00173/pdf/01_vincze.pdf (letöltés dátuma: 2018. február 1.)]

12 Hornyák Andrea: A fiatalkorosztály szegmentálása a pénzügyi viselkedés alapján, *Közgazdász Fórum*, 2013/3, 57. [Elérhető: http://epa.oszk.hu/00300/00315/00104/pdf/EPA00315_kozgazd_forum_2013_03_053-071.pdf (letöltés dátuma: 2018. február 1.)]

13 Djurovic, Mateja: *European Law on Unfair Commercial Practices and Contract Law*, Hart Publishing-Bloomsbury (2016) 30. Idézi: Hajmási Petra Fogyasztóvédelem – fogyasztó – átlagfogyasztó. Definíció-megfelelőségi analízis, *Opuscula Iuvenum Excellentissima*, 2017/2. 14. [Elérhető: http://archiv.akk.uni-nke.hu/uploads/media_items/2ttt.original.pdf (letöltés dátuma: 2018. január 20.)]

14 A fogyasztóval összefüggésben lásd Hajnal Zsolt: A fogyasztóvédelem alanya: a fogyasztó. In: Szikora: i. m. 39-53.

15 Sik-Simon: i. m. 9.

vagy hiánya áll. Bár az informálódás és információk feldolgozása a fogyasztó feladata, az általános szerződési feltételek alkalmazása esetén a Bíróság fogyasztóval szembeni elvárásai enyhébbek: úgy tűnik, a bírói fórum nem várja el a fogyasztótól, hogy átverekedje magát a többoldalas, apróbetűs szerződési feltételeken. A már említett egyenlőtlen helyzetből eredő információhátrány következményei alapvetően kétfélek lehetnek: amikor a fogyasztót nem tájékoztatták jogairól, így azok gyakorlási lehetőségéről sem tud; vagy a tisztességtelen kikötés korlátozza a fogyasztót jogai gyakorlásában. Függetlenül attól, hogy a tisztességtelen szerződési pont kizárja-e vagy csupán megnehezíti a fogyasztó joggyakorlását, a Bíróság igen határozottan lép fel a tisztességtelen szerződési feltételekkel szemben.¹⁶

Fontos tehát annak tisztázása, mi az a szint, amely elvárható az átlagfogyasztótól? Az európai joggyakorlat (Mars-ügy, C-220/98 Estée Lauder Cosmetics GmbH & Co. kontra Lancaster Group GmbH, C-210/96 Gut Springenheide és Tusky kontra Oberkreisdirektor des Kreises Steinfurt, C-342/97 Lloyd Schuhfabrik Meyer & Co. GmbH kontra Klijsen Handel BV) alapján az átlagfogyasztó értelmes, racionális, megfelelő mértékben körültekintő és figyelmes.¹⁷ Azaz a mérce az átlagosan informált, figyelmes és értelmes fogyasztó szintjéhez igazodik, vagyis a fogyasztó legyen észszerű és tudatos.¹⁸

Az Európai Unió Bíróságának a *Freiburger Kommunalbauten v Hofstetter* ügyben hozott döntéséből¹⁹ már kiolvasható azonban, hogy az átlagfogyasztó sem rendelkezik statisztikailag pontosan igazolható jellemzőkkel. Az átlagfogyasztó ismérveit mindig egy konkrét ügyben kell vizsgálnia a nemzeti bíróságoknak és hatóságoknak. Ha például az áru vagy szolgáltatás vonatkozásában az összes fogyasztó felvevő piacot jelent, akkor az átlagfogyasztó az összes fogyasztó átlaga. Ha a címezettek köre szűkebb, akkor az átlagfogyasztót ezen szűkebb metszeten lévő fogyasztók átlagtagjai jelentik.²⁰ Fontos azonban kiemelni, hogy a megfelelő informáltság sem feltétlenül eredményez racionális döntést.²¹ A vonatkozó

16 Sik-Simon: i. m. 30.

17 Hajmási: i. m. 19.

18 Osztovits András: A fogyasztó fogalma az új Ptk.-ban [Elérhető: <http://ptk2013.hu/szakcikkek/osztovits-andras-a-fogyaszto-fogalma-az-uj-ptk-ban/2267> (letöltés dátuma: 2018. február 5.)]

19 *A Bíróság (ötödik tanács) 2004. április 1-i ítélete. Freiburger Kommunalbauten GmbH Baugesellschaft & Co. KG kontra Ludger Hofstetter és Ulrike Hofstetter*. Előzetes döntéshozatal iránti kérelem: Bundesgerichtshof – Németország, C-237/02. sz. ügy [Elérhető: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-237/02> (letöltés dátuma: 2018. január 10.)]

20 Fekete Orsolya: A felügyeleti szervek tevékenysége Magyarországon a fogyasztóvédelem egyes területein – tekintettel a rendszerszintű problémák megoldási lehetőségeire, PhD értekezés, Szeged (2011) 80. [Elérhető: http://doktori.bibli.u-szeged.hu/733/1/%C3%89RTEKEZ%C3%89S_Fekete_Orsolya.pdf (letöltés dátuma: 2018. január 10.)]

21 Fekete: i. m. 99.

közgazdasági szakirodalomban utalnak arra, hogy az elegendő információval rendelkező fogyasztó sem biztos, hogy racionálisan cselekszik. A „szerencsejátékos tévedését” hangsúlyozzák hasonló példaként: az emberek nem a valószínűségszámítás szabályai alapján tesznek „x”-et a lottószelvény egyes mezőibe, vagy helyezik el a zsetont a rulettasztal mezőin.²² Az a fogyasztó sem hoz racionális döntést, aki a cigaretta egészségre gyakorolt káros hatásaival teljesen tisztában van, mégis rágyújt.

A Fővárosi Ítéltábla 2.Kf.27.171/2012/4. számú és 2. Kf. 27.222/2008/7. számú határozatai alapján Hajmási megállapítja, hogy az átlagfogyasztó – az Európai Unió Bíróságának döntéseivel hasonlóan – tájékozott, felismeri a reklámok alapvető célját és tudatában van a marketingalapú, feltételezhető torzításoknak²³

Egy kölcsönszerződés megkötése során a fogyasztó is köteles eleget tenni a jóhiszeműség és tisztességesség követelményének, az együttműködési kötelezettség, az elvárható magatartás alapelveinek. A fogyasztótól elvárt, hogy egy nagy összegű és hosszabb távra szóló ügyletkötést megelőzően a vállalt kockázat mértékéhez igazodóan tájékozódjon. Ezt azt jelenti, hogy alaposan tanulmányozza át a szerződési feltételeket tartalmazó okiratot, ha olyan rendelkezéseket észlel, amelyeket nem ért, igényeljen magyarázatot, sőt, szükség esetén kérjen határidőt a szerződés áttanulmányozásához, esetleg szakember közreműködését is vegye igénybe.²⁴

Megítélésem szerint a legnagyobb problémát az jelenti, hogy az átlagfogyasztó egzakt kritériumai meghatározhatatlanok. Kielégítőnek tűnik azonban az a megközelítés, amely szerint az ismérveket mindig a konkrét ügyben kell vizsgálni.

3. AZ EGYÉRTELMŰ MEGFOGALMAZÁS KÖVETELMÉNYE

3.1. Az Európai Unió Bíróságának gyakorlata

A Bíróság a világos és érthető megfogalmazás követelményét számos határozatában tárgyalta.

Az Invitel ügyben kifejtettek alapján a fogyasztó számára lehetőséget kell biztosítani, hogy megismerhesse a kikötésekben szereplő feltételeket és ezek következményeit. A feltételeket egyszerű és érthető nyelven kell megfogalmazni annak érdekében,

22 Fenyővári Zsolt: Fogyasztói racionalitás versenyszabályozás. In: Czagány László, Garai László (szerk.): *A szociális identitás, az információ és a piac*, Szeged, SZTE Gazdaságtudományi Kar Közleményei, JATEPres (2004) 320.

23 Hajmási: i. m. 22.

24 BDT 2013.2889.

hogy a fogyasztó előre láthassa az általános szerződési feltétel eladó vagy szolgáltató általi módosítását a nyújtandó szolgáltatáshoz kapcsolódó díjak vonatkozásában.²⁵

Az RWE Vertrieb AG ügyben hozott ítéletből kiemelendő, hogy a vállalkozások azon kötelezettségét, amely szerint a fogyasztókat minden áremelésről és a szerződés felmondásához való jogukról megfelelő időben előre tájékoztatni kell, kiegészíti a fogyasztóknak az egyoldalú módosítási jog gyakorlásának főbb feltételeiről való, a szerződés megkötése előtti, világos és érthető módon történő tájékoztatás. Ezek a követelmények azt a célt szolgálják, hogy a két fél érdekeit egyensúlyban tartsák. „A szolgáltató ahhoz fűződő jogos érdeke, hogy a körülmények megváltozása esetére felkészüljön, megfelel a fogyasztó ugyanolyan jogos érdekének, hogy egyrésztől tudomást szerezzen arról, vagyis előre láthassa azt, hogy egy ilyen változás vele szemben milyen következményekkel jár a jövőre nézve, másrésztől pedig, hogy egy ilyen esetben olyan ismeretekkel rendelkezzen, amelyek lehetővé teszik számára, hogy az új helyzetéhez leginkább megfelelő módon reagáljon.”²⁶

Az Európai Unió Bírósága a Kásler-ítéletben részletesen foglalkozott a tárgyalt kérdéskörrel: egyrészt fogyasztónak az általánosan tájékozott, észszerűen figyelmes és körültekintő átlagos fogyasztót kell tekinteni, másrészt alapvető követelmény, hogy egyszerű nyelvtani értelmezéssel a fogyasztó félre nem érthető, azaz egyértelmű információk alapján tájékozódni tudjon a szerződési feltételben foglaltaknak a szerződésből eredő kötelezettségeire gyakorolt hatásáról. A fogyasztó számára kiemelten fontos, hogy a szerződéskötést megelőzően a szerződési feltételeket és a szerződéskötés következményeit megismerhesse, hiszen így tudja eldönteni, szerződést köt-e. Az átláthatóság követelménye nem korlátozható kizárólag a kikötések alaki és nyelvtani szempontból érthető jellegére. Csak kiterjesztő értelmezéssel valósítható meg a fogyasztó védelme, hiszen ő az eladóhoz vagy szolgáltatóhoz képest hátrányos helyzetben van többek között az információs szintje tekintetében. Alapvető jelentőséggel bír az, hogy a kölcsönszerződés átlátható jelleggel tüntesse fel a külföldi pénznem átváltási mechanizmusának okait és sajátosságait, valamint az e mechanizmus és a kölcsön folyósítására vonatkozó többi feltételben előírt mechanizmus közötti viszonyt oly módon, hogy a fogyasztó

25 *A Bíróság ítélete (első tanács)*, 2012. április 26. *Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság kontra Invitel Távközlési Zrt.*, A Pest Megyei Bíróság (Magyarország) által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem, C 472/10. sz. ügy, 27-28. pontok [Elérhető: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-472/10&language=HU> (letöltés dátuma: 2018. február 20.)]

26 *A Bíróság ítélete (első tanács)*, 2013. március 21. *RWE Vertrieb AG kontra Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen eV*, A Bundesgerichtshof (Németország) által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem, C 92/11. sz. ügy, 52-53. pontok [Elérhető: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-92/11&language=HU> (letöltés dátuma: 2018. február 20.)]

egyértelmű és érthető kritériumok alapján előre láthassa a számára ebből eredő gazdasági következményeket.²⁷

A világosság és érthetőség követelménye alapján a szerződésnek átláthatóan fel kell tüntetnie a külföldi pénznem átváltási mechanizmusának konkrét működését, a folyósításra vonatkozó más mechanizmusokkal való viszonyát úgy, hogy a fogyasztók egyértelmű szempontok alapján értékelni tudja az ebből eredő gazdasági következményeket.²⁸ A követelmény érvényesülésének vizsgálatakor figyelemmel kell lenni az összes releváns tényre, így például a hitelező által közzétett reklámra és tájékoztatásra, arra, hogy a fogyasztót tájékoztatták-e a kötelezettségvállalását befolyásolható valamennyi körülményről, amely alapján felmérheti az általa felvett kölcsön valamennyi költségét. A megalapozott döntés meghozatalához tehát elengedhetetlen a megfelelő tartalmú és minőségű tájékoztatás.²⁹ Azt azonban hangsúlyozni kell, hogy ezen követelmények teljesülésekor sem biztos, hogy a fogyasztó tényleg tudja „értékelni” a lehetséges gazdasági következményeket. A megfelelő tájékoztatás rávilágít bizonyos kockázatokra, ahhoz azonban nem lehetnek elégségesek, hogy minden rizikót feltárjanak. A mai globalizált gazdaságban, ahol bármilyen társadalmi-gazdasági történés képes befolyásolni egy konkrét ügyletet, a kapcsolódó szerződésben foglaltak teljesülését, ezek kockázatait szinte lehetetlen kivédeni.

Látható tehát, hogy az Európai Unió Bírósága több döntésében is kiemelte: alapvető követelmény az általános szerződési feltételek alkalmazójával szemben annak biztosítása, hogy a fogyasztó előre láthassa a szerződés megkötésének és a kikötések elfogadásának gazdasági következményeit. Nem elegendő, ha a feltétel alaki és nyelvtani szempontból egyszerű, világos és érthető, ki kell derülnie a feltétel alkalmazása okának és mechanizmusának is.³⁰

A Fővárosi Ítéltőábla 2017 februárjában a devizahitel-szerződések egyes feltételeinek az uniós fogyasztóvédelmi szabályokkal való összhangja tárgyában

27 *A Bíróság ítélete (negyedik tanács), 2014. április 30. Kásler Árpád és Káslerné Rábai Hajnalika kontra OTP Jelzálogbank Zrt., A Kúria (Magyarország) által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem, C-26/13. sz. ügy, 70-75. pontok [Elérhető: <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=hu&num=C-26/13> (letöltés dátuma: 2018. január 3.)]*

28 Muzsalyi Róbert: A joggyakorlat dilemmái a szerződési feltételek tisztességtelenségének vizsgálatánál, *Európai Jog*, 2016/6, 27.

29 Devizaalapú kölcsönszerződések... i. m. 46.

30 Németh Csaba: Az általános szerződési feltételek tisztességtelenségének aktuális kérdéseiről a bankjog területén, *Gazdaság és Jog*, 2016/11-12, 34.

több kérdést is feltett az Európai Unió Bíróságának³¹. A nemzeti fórum egyelőre folyamatban lévő ügyben azt vizsgálja, hogy a devizahitel-szerződéseknek az árfolyamkockázat viselését kizárólag a fogyasztóra hárító rendelkezései a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló 93/13/EGK irányelv által tiltott, és így a fogyasztó számára kötelezettséget nem jelentő tisztességtelen feltételnek minősülnek-e. Tekintve, hogy az irányelv kifejezetten úgy rendelkezik, hogy a szabályai nem alkalmazhatók a törvényi rendelkezéseket átvevő szerződési feltételekre, a Fővárosi Ítéltábla szeretné megtudni, hogy az a tény, hogy a devizahitel-szerződések tartalmát a jogalkotó a vonatkozó törvényekkel³² lényegesen megváltoztatta, úgy, hogy gyakorlatilag fenntartotta az árfolyamkockázatnak a fogyasztókra történő hárítását, kizárja-e az e szerződések árfolyamkockázatra vonatkozó feltételei tisztességtelenségének az irányelv alapján történő vizsgálatát. Az Ítéltábla abban is előzetes döntést vár, hogy „a pénzügyi intézmények a devizahitel-szerződések megkötésekor eleget tettek-e a világos és érthető megfogalmazás követelményének azzal, hogy a fogyasztóknak csupán általános jellegű tájékoztatást adtak a devizában való eladósodáskockázatairól, anélkül hogy, egyrésztől, például a svájci frank vonatkozásában tájékoztatták volna őket e deviza azon sajátosságáról, hogy árfolyama pénzügyi válságok idején a tapasztalatok szerint jelentősen felértékelődik, vagy, másrésztől, információkat szolgáltatott volna a világ pénzpiacain 2007-től tapasztalható azon, általuk ismert bizonytalan helyzetről, amely egy ilyen válság kirobbanásához vezethetett”. Végül a Fővárosi Ítéltábla arra a kérdésre is választ vár, hogy az árfolyamkockázatnak, az árfolyamrésnek és a pénzügyi intézményt megillető egyoldalú szerződésmódosítási jognak a devizahitel-szerződésekbe való egyidejű beépítése azzal a hatással járt-e, hogy a fogyasztó ténylegesen nem láthatta előre a fizetési kötelezettségeit.³³

31 *A Fővárosi Ítéltábla (Magyarország) által 2017. február 1-jén benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem – Ilyés Teréz és Kiss Emil kontra OTP Bank Nyrt. és OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt.* C-51/17. sz. ügy [Elérhető: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=190422&pageIndex=0&doclang=HU&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=784216> (letöltés ideje: 2018. január 24.)]

32 Az Országgyűlés több törvényt is alkotott a devizahitel-szerződések egyes feltételeinek tisztességtelenségével összefüggésben, amelyek célja a hitelfelvevők méltánytalan helyzetének rendezése volt. A magyar jogalkotó először a pénzügyi intézmények javára e szerződések által fenntartott egyoldalú szerződésmódosítási jog, valamint az ezen intézmények által alkalmazott árfolyamrés tisztességtelenségével foglalkozott, majd a tisztességtelen szerződési feltételeken alapuló fogyasztói túlfizetések elszámolására kötelezte az érintett intézményeket, végül pedig rendelkezett a fogyasztói tartozások forintosításáról. Nem változtak azonban a szerződések azon rendelkezései, amelyek szerint a forint és a kölcsönügylet alapjául szolgáló deviza árfolyamának a fogyasztó kárára történt megváltozásából előálló többletköltségeket egyedül a fogyasztó köteles viselni. *Európai Unió Bírósága – Hírlevél* 2018. február 19. – 2018. március 2. Az árfolyamgát bevezetésével az árfolyamkockázat mérséklődött, a programmal megvalósult az árfolyamvesztések társadalmasítása, a terhet ugyanis az ügyfél, a bank és az állam viseli.

33 *Európai Unió Bírósága – Hírlevél* 2018. február 19.- 2018. március 2. 6-8.

Az Európai Unió Bírósága egyébként a Romániából érkezett Andriciu és társai ügyben meghozott ítéletében, 2017 szeptemberében már részben választ adott a magyar bíróság által feltett kérdésekre. A nagyváradi fellebbviteli bíróság ugyanis arrakérdezett rá az Európai Unió Bíróságától, hogy a bank milyen mértékben köteles tájékoztatni az ügyfeleket a külföldi pénznemben meghatározott kölcsönökben rejlő árfolyamkockázatról. A Bíróság ítéletében rögzítette, figyelemmel arra, hogy a kérdés a szerződés elsődleges tárgyára vonatkozik, tisztességtelen jellege csak akkor vizsgálható a vonatkozó irányelv szerint, ha ez a kikötés nem világos, nem érthető. Ezzel összefüggésben a Bíróság kiemelte: ez a követelmény azt is előírja, hogy a szerződés átláthatóan tüntesse fel azon mechanizmus konkrét működését is, amelyre az érintett feltétel utal. Adott esetben a szerződésnek e mechanizmus és a többi feltételben előírt mechanizmus közötti viszonyra is utalnia kell úgy, hogy a fogyasztó pontos és érthető szempontok alapján értékelhesse a számára ebből eredő gazdasági következményeket. Ennek megítélésakor a nemzeti bíróságnak figyelemmel kell lennie a kölcsönszerződés megkötésekor a hitelező által közzétett tájékoztatásra és reklámra is. A nemzeti bíróságnak vizsgálnia kell, a tájékoztatás elegendő volt-e ahhoz, hogy a kölcsön felvevője tájékozott és megalapozott döntést hozzon; világos tájékoztatást kapott-e arról, hogy „a devizaalapú kölcsönszerződés aláírásával olyan árfolyamkockázatot vállal, amely gazdaságilag nehezen viselhetővé válhat, amennyiben az a pénznem, amelyben jövedelmét kapja, leértékelődik”.³⁴

A Kúria a 2017. november 3-án benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelemben az alábbi kérdéseket fogalmazta meg: A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv „4. cikk (2) bekezdésében, illetve 5. cikkében írt világos és érthető megfogalmazás követelményét úgy kell-e értelmezni, hogy annak eleget tesz a fogyasztói kölcsönszerződésben egyedileg meg nem tárgyalt olyan szerződési feltétel, amely a fogyasztót terhelő költség, jutalék, díj összegét, annak kiszámítási módját, teljesítésének idejét pontosan meghatározza, anélkül azonban, hogy rögzítené, hogy az adott költség milyen konkrét szolgáltatás ellenértéke; avagy a szerződésnek tartalmaznia kell azt is, hogy az adott költség milyen meghatározott szolgáltatás ellenértéke? Utóbbi esetben elegendő-e, ha a költség elnevezéséből következtetni lehet a nyújtott szolgáltatás tartalmára?”³⁵ Az átlagosan tájékozott

34 *Az Európai Unió Bírósága 103/17. sz. sajtóközlemény*, Luxembourg, 2017. szeptember 20. [Elérhető: <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2017-09/cp170103hu.pdf> (letöltés dátuma: 2018. február 20.)]

35 A Kúria (Magyarország) által 2017. november 3-án benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem – *Kiss Gyula kontra CIB Bank Zrt. és társai (C-621/17. sz. ügy)* Rendelkező rész 1) pont. [Elérhető: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=198598&pageIndex=0&doclang=HU&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=355921> (letöltés dátuma: 2018. február 10.)]

fogyasztó a fizetési kötelezettség mértékével kell, hogy tisztában legyen vagy azzal is, hogy azt milyen szolgáltatás ellenértékéként köteles megfizetni? Az előterjesztett kérdések szükségességét illetően a Kúria tájékoztatja arról az Európai Unió Bíróságát, hogy a fogyasztói szerződések tisztességtelenségének megítélése tárgyában eljáró ítélőtáblák nem egységesen értelmezik a vonatkozó irányelvben megjelenő világos és érthető megfogalmazás követelményét. A többségi álláspont az, hogy a fogyasztónak a szerződéskötéskor azzal kell tisztában lennie, hogy összesen mennyit fizet ellenértékként, ezért nem tisztességtelen, ha a szerződésben csak a költségek mértéke van meghatározva. Ehhez képest az ítélőtáblák kisebbsége szerint a szerződéses rendelkezés akkor nem tisztességtelen, ha a fogyasztó pontosan tudja, hogy az adott költséget milyen szolgáltatások ellenértékéként kell megfizetnie. A Kúria azért tartja fontosnak az egyes költségek mögötti szolgáltatások pontosítását, mert a fogyasztó számára világosnak és érthetőnek kell lennie, a kölcsönösszeg nyújtásán túl milyen szolgáltatásokat vesz még igénybe a pénzügyintézetektől és ellenőrizhetőnek kell lennie, az egyes költségek esetleges átfedésének.³⁶

3.2. A magyar jogi háttér és gyakorlat

A 2008-ban kezdődő gazdasági válság miatt számtalan adós került nehéz helyzetbe amiatt, hogy a forint árfolyama romlott, s tartozásuk nem forintban, hanem más devizában állt fenn. A fogyasztók a pénzügyintézetekkel kötött kölcsönszerződéseket sorra támadták meg, a perekben felmerült kérdéseket a Kúria is vizsgálta.³⁷ A tisztességtelenség feltárására joggyakorlat-elemző csoportot hoztak létre, melynek véleménye alapján a Kúria Polgári Kollégiuma elfogadta a 2/2012 (XII. 10.) PK véleményt, amely a fogyasztói kölcsönszerződésben pénzügyi intézmény által alkalmazott általános szerződési feltételekben szereplő egyoldalú szerződésmódosítási jog tisztességtelensége témájában született. A vélemény rögzíti, hogy az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó kikötés különösen mely esetekben tisztességtelen. Ezen kritériumok között szerepel az egyértelmű és érthető megfogalmazás elve is. A világos és érthető megfogalmazás körében a kiindulópont az, hogy a fogyasztó a gazdasági vagy szakmai tevékenysége körén kívül eső célból köt szerződést. Az átlagos fogyasztó tehát nem rendelkezik különleges szakismerettel és szakértelemmel, ugyanakkor az ügyletkötés kockázata őt is terheli. A pénzügyi tárgyú szerződésekben az átlagos fogyasztó által nem feltétlenül ismert szakkifejezések használata, matematikai képletek alkalmazása elkerülhetetlen. A szakmai fogalmak (például BUBOR, EURIBOR, SWAP

³⁶ Uo. [27]-[32] és [38] pontok.

³⁷ Gárdos-Orosz Fruzsina, Gárdos Péter: Az Alkotmánybíróság első határozata a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseiben alkalmazott egyoldalú szerződésmódosítási jogra vonatkozó törvényi szabályozásról, *Jogesetek Magyarázata*, 2015/2, 3.

ügylet stb.) alkalmazása önmagában nem tisztességtelen. Lényeges követelmény viszont, hogy az általános szerződési feltételek a fogyasztó számára áttekinthető szerkezetben jelenjenek meg. Amennyiben a kölcsönszerződés más iratra, például üzletszabályzatra vagy hirdetményre utal, az átlagfogyasztó számára is követhetőnek kell lennie, mely kikötések vonatkoznak az általa kötendő konkrét ügyletre. Ha ugyanis a kikötések rendszere áttekinthetetlen, követhetetlen, szükségtelenül bonyolult, a szerződési feltétel a tárgyalt követelménybe ütközik. Elvárás az is, hogy a szerződési feltétel – az ügylet sajátosságai által indokolt szakmaiságon kívül – az átlagfogyasztó számára közérthető stílusban és olvasható formátumban kerüljön megszövegezésre; legyen tényleges lehetőség az alapos megismerésre a szerződés megkötése előtt.³⁸

A Kúria Polgári Kollégiuma – az Európai Unió Bíróságának előzetes döntéshozatali eljárásában a Kásler-ügyben hozott határozatát követően – meghozta a 2/2014. számú jogegységi határozatát, melyben rögzítette: a deviza alapú fogyasztói kölcsönszerződés azon rendelkezése, amely szerint az árfolyamkockázatot a fogyasztó viseli, a főszoigáltatás körébe tartozó szerződéses rendelkezés, amelynek tisztességtelensége csak akkor állapítható meg, ha az általánosan tájékozott, észszerűen figyelmes és körültekintő átlagos fogyasztó számára annak tartalma a szerződéskötéskor nem volt világos, nem volt érthető. A Kúria a határozat 2. pontjához fűzött indoklásában rámutat arra, hogy a fogyasztót a szerződéskötés során olyan helyzetbe kell hozni, hogy megfelelően meg tudja ítélni a vállalt kötelezettségeit, esetleges többlet-kötelezettségei keletkezésének indokait, a változás mechanizmusát, lehetséges mértékét. Mindez azt jelenti, hogy a szerződésmódosítást lehetővé tevő kikötésnek meg kell határoznia a fogyasztó szerződésből eredő kötelezettségeinek lehetséges alakulását. Nem elegendő tehát az egyoldalú szerződésmódosításra okot adó körülmények pusztá felsorolása. Ennek indokoltságát, arányát, mértékét a fogyasztó számára felmérhetővé, ellenőrizhetővé kell tenni.³⁹ Véleményem szerint ez nem reális elvárás a fogyasztótól, aki nem képes átlátni a tartozás-törlesztés-kamatszámítás matematikai struktúráját.

A Fővárosi Ítéltábla Gf.40379/2015/5. számú határozatában azt hangsúlyozta, hogy „a szerződési feltételnek egyértelműen, világosan megfogalmazottan, átlátható

38 2/2012 (XII. 10.) PK vélemény a fogyasztói kölcsönszerződésben pénzügyi intézmény által alkalmazott általános szerződési feltételekben szereplő egyoldalú szerződésmódosítási jog tisztességtelenségéről [Elérhető: <http://www.lb.hu/hu/kollvel/22012-xii-10-pk-velemeny-fogyasztoi-kolcsonszerzodesben-penzugyi-intezmeny-atal-alkalmazott> (letöltés dátuma: 2018. február 3.)]

39 2/2014. számú PJE határozat [Elérhető: <http://kuria-birosag.hu/hu/joghat/22014-szamu-pje-hatarozat> (letöltés dátuma: 2018. február 20.)]

jelleggel fel kell tüntetnie a feltételben meghatározott körülmények változása és a kamatok, költségek, díjak változása mechanizmusának konkrét működését”.⁴⁰

A Kúria az árfolyamrés alkalmazásának tisztességtelensége vizsgálhatóságának kérdésében úgy foglalt állást, hogy az vizsgálható és a tisztességtelenségét általánosságban ki is mondta a 2/2014. PJE határozat 3. pontjában, helyette a Magyar Nemzeti Bank deviza árfolyamát rendelte az érintett szerződésekben alkalmazni. Ezt a megállapítást emelte törvényerőre a 2014. évi XXXVIII. törvény⁴¹. A 4. § (1) bekezdés a) pontja alapján az egyoldalú szerződésmódosítás lehetőségét tartalmazó fogyasztói kölcsönszerződés vonatkozásában vélelmezni kell, hogy tisztességtelen az annak részét képező egyoldalú kamatemelést, költségemelést, díjemelést lehetővé tevő szerződéses kikötés – az egyedileg megtárgyalt feltétel kivételével –, tekintettel arra, hogy az nem felel meg az egyértelmű és érthető megfogalmazás elvének, azaz annak tartalma a fogyasztó számára nem világos, nem érthető. A Fővárosi Törvényszék G.41343/2015/11. számú határozatában kifejtettek alapján ezt az átlagfogyasztó (általánosan tájékozott, észszerűen figyelmes és körültekintő átlagos fogyasztó) mércéjén keresztül kell vizsgálni. Ezzel összefüggésben a Kúria hangsúlyozza, hogy önmagában az ügylet sajátosságai által indokolt szakmai fogalmak, kifejezések, formulák használata nem eredményez tisztességtelenséget. A vizsgálandó kérdés az, hogy a kikötések a fogyasztó számára áttekinthető szerkezetben jelennek-e meg, közérthető stílusban, olvasható formátumban. A fogyasztó a gondos áttanulmányozás után magyarázatot, jogban jártas szakember közreműködését veheti igénybe.⁴² Felmerül a kérdés, hogy ez vajon elvárásként fogalmazódik meg a fogyasztóval szemben? Megítélésem szerint ugyanis nem életszerű, hogy a fogyasztó a szerződés aláírását megelőzően felkeres egy jogászt vagy éppen egy közgazdasági szakembert, hogy az elmagyarázza neki az egyes fogalmakat.

A Fővárosi Ítéltábla Gf.40331/2015/4. számú határozatában az átlátható szerkezet követelményét hangsúlyozza: a világos és érthető jelleg azt is jelenti, hogy a szerződésnek átlátható jelleggel rögzítenie kell a mechanizmus működését annak érdekében, hogy a fogyasztó értékelni tudja a számára ebből eredő gazdasági következményeket.

40 Fővárosi Ítéltábla Gf.40379/2015/5. számú határozata.

41 A törvénnyel kapcsolatban született alkotmánybírói határozatok elemzésével összefüggésben lásd Gárdos-Orosz, Gárdos: i. m. 3-15.; Gárdos István: Jog, jogértelmezés – gondolatok a devizahiteles törvények kapcsán, *Jogtudományi Közöny*, 2015/4, 193-205.; Gárdos-Orosz Fruzsina, Gárdos Péter: Az Alkotmánybíróság második határozata a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseiben alkalmazott egyoldalú szerződésmódosítási jogra vonatkozó törvényi szabályozásról, *Jogesetek Magyarázata*, 2016/3, 21-32.

42 Fővárosi Törvényszék G.41343/2015/11. számú határozata.

A Fővárosi Ítéltábla 27.Gf.40.398/2015/7. számú döntésében utazási szerződés kapcsán rögzítette, hogy amennyiben a vállalkozás nem határozza meg egyértelműen a fogyasztó igényérvényesítésének rendjét, az azzal kapcsolatos kötelezettségeit, az adott kikötés önmagában a nem egyértelmű megfogalmazás miatt tisztességtelen.

A Fővárosi Törvényszék G.44686/2015/11. számú határozatában úgy foglalt állást egy biztosítási szerződéssel összefüggésben, hogy önmagában az, hogy egy szerződési feltétel értelmezést, a szerződés más rendelkezéseivel való összevetést igényel, nem eredményezi azt, hogy a kikötés nem világos vagy nem érthető.

A szerződési kikötések nem felelnek meg az egyértelmű, világos, átlátható megfogalmazás követelményének, amennyiben nem határozzák meg, hogy az ok-listában megjelölt körülmények változásai hogyan hatnak ki a fogyasztó fizetési kötelezettségére, nem teszik lehetővé annak ellenőrizhetőségét, hogy a szerződésmódosításra a szerződésben foglalt rendelkezések betartásával, az arányosság, ténylegesség, a szimmetria elvének érvényesülése mellett került-e sor.⁴³

Szintén az egyértelmű és érthető megfogalmazás követelményének elvébe ütköznek a túl általános fogalmakat tartalmazó, bonyolult megfogalmazású, több anyagban elhelyezett, eltérő ok-listákat rögzítő kikötések. A kölcsön nyújtásához kapcsolódó tartós jogviszonyban mindkét félnek számolnia kell azzal, hogy a körülmények változhatnak, amely kockázatot jelent; a fogyasztónak ebben a körben ahhoz fűződik érdeke, hogy a szerződés tartalmazza, a kockázatok miként oszlanak meg a felek között. A fogyasztó képes kell, legyen a kötelezettségeinek terjedelmét, jövőbeni változásának okait, mértékét, mechanizmusát megismerni és ellenőrizni.⁴⁴ Nem elegendő az egyoldalú szerződésmódosításra okot adó körülmények felsorolása, a kötelezettség változásának mechanizmusát is rögzíteni kell.⁴⁵

Az egyértelmű és érthető megfogalmazás, valamint az átláthatóság követelményének való megfeleléshez az is szükséges tehát, hogy a feltételrendszer egésze követhető legyen akkor is, ha különböző dokumentumokban szerepelnek a kikötések. A használt fogalomrendszer legyen adekvát. Egy átlagfogyasztótól ugyanis nem várható el a különböző iratok összevetése, következtetések levonása útján azok értelmezése annak érdekében, hogy fizetési kötelezettségével, annak lehetséges változásaival tisztában legyen.⁴⁶

43 BH+ 2015.8.351.

44 BH+ 2015.8.349 és BH+ 2015.6.265.

45 ÍH 2014.143.

46 ÍH 2015.59.

A témával összefüggésben a bírói gyakorlatban megjelenik a pergazdaságossági szempont is: az egyértelmű és érthető megfogalmazás követelményének részét képező mechanizmus és az átláthatóság szövegszerű megjelenésének hiánya a legegyszerűbben és leginkább objektív módon állapítható meg a perben. Az egyoldalú szerződésmódosítást lehetővé tevő kikötés csak valamennyi, a devizahitelekre vonatkozó törvényben írt követelmény együttes fennállása esetén érvényes. Elsőként „az egyértelmű és érthető megfogalmazás, valamint az átláthatóság követelményének megvalósulását kell vizsgálni, mert az alapul szolgáló uniós jogból, a logika szabályaiból és a pergazdaságosság szempontjából egyaránt ez következik.”⁴⁷

BEFEJEZŐ GONDOLATOK

A pénzügyi szerződések tisztességtelenségével kapcsolatban a legfontosabb kérdés tehát, hogy a szabályozás milyen szintű védelmet kell, hogy biztosítson a fogyasztó számára.

A bevezetőben feltett kérdésekkel összefüggésben kutatásaim során arra a következtetésre jutottam, hogy – a vizsgált ügyletek bonyolultságát, jelentőségét tekintve – a pénzügyi fogyasztótól elvárható: a szokásosnál megfontoltabb, racionális döntést hozzon. A szabályozás megítélésem szerint nem mehet el abba az irányba, hogy eltekintsen a vizsgált ügyletek szakmaspecifikusságától, és a fogyasztó pénzügyi tudatlanságának kockázatát átvállalja például az egyértelmű megfogalmazás követelményének indokolatlan kitérésével. A fogyasztó is kell, hogy némi rizikót viseljen, hiszen a gazdasági, pénzügyi folyamatok valamennyi kockázatát kivédeni lehetetlen.

Az érthető és világos megfogalmazásra, tájékoztatásra vonatkozó előírások esetleges további szigorítása helyett megfelelőbbnek vélem a pénzügyi tudatosság növelését a fogyasztó oldalán.

47 ÍH 2014.144 III. pont.